

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

प्राधिकृत प्रकाशन

वर्ष ५, अंक २३]

गुरुवार ते बुधवार, जुलै ११-१७, २०१९/आषाढ २०-२६, शके १९४१

[पृष्ठे १४, किंमत : रुपये ८.००

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी प्रत्येक विभागाच्या पुरवणीला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग एक-अ-अमरावती विभागीय पुरवणी

(भाग चार-ब मध्ये प्रसिध्द करण्यात आलेले आहेत त्यांव्यतिरिक्त) केवळ अमरावती विभागाशी संबंधित असलेले महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या, ग्रामपंचायती, नगरपालिका बरो, जिल्हा नगरपालिका, प्राथमिक शिक्षण व स्थानिक निधी लेखापरीक्षा अधिनियम या अन्वये काढण्यात आलेले आदेश व अधिसूचना.

भाग १-अ (अ. वि. पु.) म. शा. रा., अ. क्र. ८५.

मुख्याधिकारी, नगर परिषद, यांजकडून

दारव्हा नगर परिषद नागरी घनकचरा (व्यवस्थापन व हाताळणी), उपविधी-२०१८.

क्रमांक नपदा-पा.पु.-३६३-२०१९.—

दारव्हा नगर परिषद क्षेत्रात घनकचरा व्यवस्थापन व हाताळणी कार्य सुरु व नियमित करण्याच्या दृष्टीने व पर्यावरण, वने व हवामान बदल मंत्रालय, भारत सरकारद्वारा जनहितार्थ जारी करण्यात आलेला नागरी घनकचरा (व्यवस्थापन व हाताळणी) उपविधी, २०१८ अन्वये दारव्हा नगर परिषदेस महाराष्ट्र नगर परिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५, मधील कलम ३२२ नुसार प्राप्त अधिकारांचा वापर करून खालीलप्रमाणे दारव्हा नगर परिषद नागरी घनकचरा (व्यवस्थापन व हाताळणी), उपविधी, २०१८ निर्माण करण्यात येत आहे.

१. संक्षिप्त नाव व सुरुवात :

- १.१ ही उपविधी 'दारव्हा नगर परिषद नागरी घनकचरा (व्यवस्थापन व हाताळणी), उपविधी २०१८' म्हणून ओळखण्यात यावी व दिनांक १५ जुलै २०१९ पासून अमलात येईल.
- १.२ ही उपविधी दारव्हा नगर परिषद, दारव्हा, जिल्हा यवतमाळ, महाराष्ट्र राज्य या स्थानिक स्वराज्य संस्थेद्वारे बदल करेपर्यंत (आवश्यकतेनुसार) व वर्तमानपत्राद्वारे जाहीर केलेल्या दिनांकापर्यंत अस्तित्वात असेल.

२. व्यवहार्यता :

ही उपविधी दारव्हा नगर परिषद क्षेत्राच्या हद्दीतील सर्व परिसरांसाठी व दारव्हा नगर परिषद अखत्यारितीतील प्रत्येक सार्वजनिक स्थळ, प्रत्येक नागरी घनकचरा निर्माता व दारव्हा नगर परिषद क्षेत्रातील प्रत्येक भूधारकास लागू राहील.

३. सदर घनकचरा उपविधीतील समावेशित शब्दांचे अर्थ खालीलप्रमाणे आहेत :

- ३.१ 'अंगण' या शब्दाचा अर्थ कोणत्याही इमारतीच्या आवाराच्या समोरील जागा किंवा इमारतीच्या कोणत्याही बाजूपासून ते रस्त्यादरम्यानची जागा, ज्यात फुटपाथच्या काठावरील जागा, नालीवरील कडा, नाला, प्लॉट किंवा आवर यांचा समावेश होतो.

- ३.२ 'ऑक्सि कंपोस्टिंग' चा अर्थ सूक्ष्मजीवांद्वारे ऑक्सिजनच्या सान्निध्यात जैविक पदार्थांच्या विघटनाची नियंत्रित प्रक्रिया.
- ३.३ 'एजन्सी' / 'एजन्ट' चा अर्थ नगर परिषदेच्या वतीने रस्त्यांची सफाई, कचरा संकलन, दंड आकारणे, वापरकर्ता शुल्क गोळा करणे, इ. करावयाच्या कामांकरिता नेमून देण्यात आलेली कोणतीही व्यक्ती किंवा एजन्सी होय.
- ३.४ 'विनॉक्सी विघटन' चा अर्थ सूक्ष्मजीवांद्वारे ऑक्सिजनच्या अनुपलब्धतेत जैविक पदार्थांच्या विघटनाची नियंत्रित प्रक्रिया होय.
- ३.५ 'प्राधिकार' चा अर्थ राज्य प्रदूषण नियंत्रण बोर्ड किंवा प्रदूषण नियंत्रण समितीद्वारा घनकच-यावर प्रक्रिया व विल्हेवाट लावण्याबाबत परवानगी देण्यात आलेली नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था किंवा यंत्रणा किंवा एजन्सी होय.
- ३.६ 'जैविक विघटनयोग्य कचरा' म्हणजे असे सेंद्रिय पदार्थ ज्यांचे सूक्ष्मजीवांद्वारा साध्या, अचल पदार्थांत विघटन केले जावू शकते. उदा. प्राणी/वनस्पतीपासून निर्मित कचरा जसे किचन कचरा, अन्न व फुलांपासून निर्मित कचरा, झाडांची पाने, बागांतील कचरा, मटण/मासे, प्राण्यांचे शेण, इ..
- ३.७ 'बायोमेडिकल कचरा' (जैविक वैद्यकीय कचरा) चा अर्थ मनुष्य किंवा प्राणी यांबाबत केले जाणारे रोगनिदान, उपचार किंवा लसीकरणांदरम्यान निर्माण होणारा कचरा किंवा त्यासंबंधी केल्या जाणा-या इतर संशोधन कार्यांदरम्यान निर्माण होणारा कचरा किंवा सदर उपविधीच्या अनुसूची-IV मध्ये नमूद बाबी.
- ३.८ 'जैविक मिथेनेशन' चा अर्थ सूक्ष्मजीवांद्वारे जैविक पदार्थांच्या इंझायमिक विघटनाद्वारे मिथेन वायूचे भरपूर प्रमाण असणारा बायोगॅस निर्माण करण्याची प्रक्रिया होय.
- ३.९ 'ब्रांडस्वामी' चा अर्थ एखादी कंपनी किंवा एखादी व्यक्ती जी नोंदणीकृत लेबलद्वारे व्यापारी वस्तूंची विक्री करते असा होतो.
- ३.१० 'बफरझोन' चा अर्थ विकासरहित असे क्षेत्र ज्यात ५ टन प्रति दिवस पेक्षा अधिक क्षमतेच्या घनकच-यावर प्रक्रिया व विल्हेवाट लावण्याकरिता आरक्षित केले आहे. सदर झोन घनकचरा व्यवस्थापनाकरिता उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या एकूण क्षेत्रात समाविष्ट केले जाईल.
- ३.११ 'मोठे कचरा उत्पादक' चा अर्थ १०० कि.ग्रॅ. प्रति दिवस पेक्षा अधिक कचरा उत्पन्न करणारे घटक ज्यात कुटुंबसंस्था, सोसायटी, अपार्टमेंट, कॉम्प्लेक्स, रेस्टॉरंट, हॉटेल, मार्केट, औद्योगिक मालमत्ता, दुकान गाळे, तसेच केंद्रशासन किंवा राज्यशासन किंवा स्थानिक स्वराज्य संस्था किंवा सार्वजनिक संस्था किंवा खाजगी संस्था याद्वारा अधिग्रहीत मालमत्ता व हॉस्पिटल, नर्सिंग होम, शाळा, महाविद्यालय, विद्यापीठ, अन्य शैक्षणिक संस्था, वसतीगृह, अन्य व्यावसायिक मालमत्ता, धार्मिक स्थळे, स्टेडियम, क्रिडांगण, क्लब, व्यायामशाळा, विवाह सभागृह, मनोरंजन सभागृह इ. चा समावेश होतो. याव्यतिरिक्त दारुवा नगर परिषदेद्वारा अधिसूचित केले जाणारे अन्य मालमत्ता किंवा क्षेत्र.
- ३.१२ 'मोठ्या बाग व बागायती कचरा' याचा अर्थ सार्वजनिक उद्याने, बागा, अधिक रहदारी असलेले मार्ग, रस्ता दुभाजक, इ. ठिकाणी निर्माण होणारा कचरा, ज्यात गवत, लाकडाचे तुकडे, तण, रोपे, झाडांच्या फांद्या, डहाळे, काड्या, पालापाचोळा, वृक्ष/लाकूड, कटाईतून निर्माण होणा-या कच-याचा समावेश होतो ज्याचे संकलन दैनंदिन कचरा संकलन पद्धतीने केले जात नाही.
- ३.१३ 'अधिनियम' / 'उपविधी' याचा अर्थ राज्यशासन किंवा स्थानिक नागरी संस्था, जनगणना शहर व टारुनशिप अधिसूचित क्षेत्र यांचेद्वारा अधिग्रहित क्षेत्रात सदर नियमांना प्रभावीपणे कार्यान्वित करण्यासाठी अधिसूचित करण्यात आलेली नियामक प्रणाली असा होतो.
- ३.१४ 'जनगणना शहर' याचा अर्थ भारताचे महारजिस्ट्रार तथा जनगणना आयुक्त यांच्याद्वारा परिभाषित 'नागरी क्षेत्र' असा होतो.
- ३.१५ 'संकलन' याचा अर्थ ठराविक केंद्रावरून किंवा अन्य कोणत्याही ठिकाणाहून 'नागरी घनकचरा उचलणे किंवा हटविणे' असा होतो.
- ३.१६ 'स्त्रोताच्या ठिकाणी संकलन' याचा अर्थ नगर परिषदेद्वारा घनकच-याचे इमारतीतून किंवा इमारतीच्या आवारातून थेट संकलन/जमा करून घेणे असा होय. यालाच 'घरोघर संकलन' असे म्हणतात.
- ३.१७ 'ज्वलनशिल कचरा' याचा अर्थ अविघटनीय, अनवीकरणीय, पुनर्वापरास अयोग्य, घातक व ज्याचा उष्मांक १५०० किलो कॅलरी प्रति कि. ग्रॅ. पेक्षा अधिक आहे, असा होतो. यात क्लोरिनयुक्त पदार्थ जसे प्लास्टिक, लाकूड लगदा, इ. चा समावेश होत नाही.
- ३.१८ 'कंपोस्टिंग' याचा अर्थ सूक्ष्मजीवांद्वारा जैविक पदार्थांचे नियंत्रित प्रक्रियेद्वारा केले जाणारे विघटन असा होतो, यात गांडूळांद्वारा विघटनशील पदार्थांपासून कंपोस्ट निर्माण केल्या जाणा-या व्हर्मी कंपोस्टिंगचाही समावेश होतो.

- ३.१९ 'समाजसेवा' याचा अर्थ रस्ते सफाई, भिंतींची स्वच्छता, सार्वजनिक ठिकाणांची स्वच्छता, ट्री गार्ड, इ. ची स्वच्छता अशा कार्याद्वारे समाजाची सेवा करणे अभिप्रेत आहे.
- ३.२० 'ठेकेदार' याचा अर्थ अशी व्यक्ती किंवा फर्म ज्याच्याशी एखादी सेवा उपलब्ध करून देण्याकरिता किंवा सेवा देणा-या प्राधिकरणांकरिता मजूर किंवा साहित्य पुरविण्याबाबत करार करण्यात आला आहे.
- ३.२१ 'इमारत बांधकाम' / 'इमारत अवशेष' याचा अर्थ इमारत बांधताना किंवा इमारत पाडल्यानंतर/पडझड झाल्यानंतर निर्माण झालेले साहित्य होय.
- ३.२२ 'सहप्रक्रिया' याचा अर्थ उष्मांक १५०० किलो कॅलरीपेक्षा अधिक असलेल्या, अविघटनीय व अनवीकरणीय घनकच-याचा वापर ऊर्जा निर्मीतीसाठी करणे किंवा औद्योगिक प्रक्रियेकरिता वापरले जाणारे जीवाश्म इंधन व नैसर्गिक खनिज स्रोताऐवजी करणे असा होतो.
- ३.२३ 'विकेंद्रित प्रक्रिया' याचा अर्थ जैविक विघटनशील घनकच-याच्या प्रक्रियेकरिता पसरलेल्या कच-याच्या स्रोताजवळ (कुटुंब किंवा इमारती) घनकचरा प्रक्रिया संच उभारणे असा होतो ज्यामुळे स्थानिक नागरी स्वराज्य संस्थेस घनकचरा प्रक्रिया व विल्हेवाटाकरिता वाहतूक खर्च कमी करणे शक्य होईल.
- ३.२४ 'जमा करणे' किंवा 'गोळा करणे' याचा अर्थ दारव्हा नगर परिषदेद्वारा नियुक्त, नोंदणीकृत किंवा परवानाधारक व्यक्तीस कोणत्याही प्रकारचा कचरा देणे असा होतो.
- ३.२५ 'विल्हेवाट' याचा अर्थ कच-यामुळे होणारे भूगर्भातील पाणी, जमिनीवरील पाणी, हवा यांचे प्रदूषण रोखण्याकरिता व पशु-पक्षी कच-याकडे आकर्षित न व्हावे याकरिता अनुसूची-I मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे प्रक्रियेनंतर उर्वरित कच-याची योग्यप्रकारे विल्हेवाट लावणे असा होतो.
- ३.२६ 'घरगुतीघातक कचरा' याचा अर्थ घरगुती स्तरावर निर्मित अपायकारक कचरा जसे पेंट ड्रम, कीटकनाशक डबे, सीएफएल बल्ब, ट्यूब लाईट, कालबाह्य औषधी, तुटलेले थर्मामीटर, बॅटरी, वापरलेल्या सुई-सीरीज, इ. चा समावेश होतो.
- ३.२७ 'घर ते घर कचरा संकलन' याचा अर्थ कुटुंबे, दुकाने, व्यावसायिक मालमत्ता, कार्यालये, संस्था किंवा अन्य कोणतेही बिगर रहिवाशी इमारती ज्यांच्या दरवाजातून किंवा फाटकातून कचरा संकलित करण्यात येतो.
- ३.२८ 'सुका कचरा' म्हणजे जैविक कच-याव्यतिरिक्त निर्माण होणारा पुनर्वापरयोग्य, नवीकरणीय, ज्वलनशील कचरा व नॅपकिन, डायपर, इ.
- ३.२९ 'सुका कचरा' म्हणजे सदर उपविधीतील कलम ५.१(६) मध्ये नमूद कच-याची वर्गवारी.
- ३.३० 'सुका कचरा वर्गीकरण केंद्र' याचा अर्थ नगर परिषदेच्या मालकीचे किंवा सरकारी मालकीचे किंवा सार्वजनिक ठिकाणांवरील अशी ठराविक जागा, जिथे सुक्या कच-याचे संकलन व वर्गीकरण केले जाते.
- ३.३१ 'डम्प साईट' म्हणजे नगर परिषदेद्वारे जमीन पुनर्भरणाची तत्वे न पाळता कच-याच्या विल्हेवाटाकरिता वापरात असलेली जागा.
- ३.३२ 'दंड' म्हणजे सदर उपविधीतील अधिनियमांचे उल्लंघन करणारे कचरा निर्माते किंवा कचरा हाताळणारे व्यक्ती यांचेवर लागू होणारी शिक्षा.
- ३.३३ 'कचरानिर्माता' याचा अर्थ दारव्हा नगर परिषद क्षेत्रात कचरा निर्माण करणा-या कोणत्याही व्यक्तीशी अभिप्रेत आहे.
- ३.३४ 'हाताळणी' चा अर्थ घनकचरा संकलन, वर्गीकरण, साहित्य पुनर्प्राप्ती, साठवणूक, पुनर्वापर प्रक्रिया, सुरक्षित विल्हेवाट, ग्रेडिंग, कचरा भरणे, वाहतूक, इ. कच-याशी संबंधित विविध क्रियांशी होतो.
- ३.३५ 'घातक कचरा' म्हणजे अनुसूची-III मध्ये निर्दिष्टित केल्याप्रमाणे आरोग्यास किंवा पर्यावरणास हानिकारक असलेला कचरा किंवा त्याच्या भौतिक, रासायनिक, क्रियाशिल, विषारी, स्फोटक, किंवा उपरोधिक वैशिष्ट्यांमुळे हानी होवू शकत असेल अशा प्रकारच्या सर्व वस्तू होय.
- ३.३६ 'सर्व्हिस गल्ली/सर्व्हिस लेन' याचा अर्थ रहिवाशी परिसरातील असा मार्ग, जमिनीचा पट्टा ज्याचा वापर सांडपाणी सोडणे किंवा परिसरातील घाण, मैला, मुतारी, शौचालय साफ करण्यासाठी उपलब्ध करून देण्यात आलेला मार्ग होय.
- ३.३७ 'जड घनकचरा' म्हणजे असा कचरा किंवा प्रक्रिया केल्यानंतर उरलेला कच-याचा भाग ज्याचे भौतिक, रासायनिक आणि जैविक गुणधर्म जमीन पुनर्भरणासाठी योग्य आहेत.

- ३.३८ 'अनौपचारिक कचरा वेचक' म्हणजे पुनर्वापर योग्य कचरा किंवा वस्तूंचे संकलन, वर्गीकरण आणि खरेदी-विक्री करणा-या व्यक्ती, संघटना किंवा कचरा व्यापारी असा होतो.
- ३.३९ 'लँडफिल' याचा अर्थ कच-याची विल्हेवाट लावण्यात येत असलेल्या अशा जागेशी आहे जिथे भूजल प्रदूषण, भूतलावावरील पाण्याचे प्रदूषण, वा-यामुळे कचरा वाहणे, दुर्गंधी, आगीपासून धोका, पक्ष्यांना धोका, हरितवायू उत्सर्जन, धूप इ. बाबी रोखण्याच्या दृष्टीने उचित उपाययोजना करण्यात आली आहे.
- ३.४० 'कचरा' म्हणजे सदर उपविधीत प्रतिबंधित केल्याप्रमाणे असा टाकाऊ पदार्थ जो एखाद्या ठिकाणावर फेकल्यामुळे, पसरविल्यामुळे, जमा केल्यामुळे किंवा न उचलल्यामुळे घाण, अस्वच्छता, कुरुपता, सार्वजनिक शिस्त धोक्यात येणे, पर्यावरण व सार्वजनिक आरोग्य धोक्यात येणे, जीवन व जनकल्याण बाधित होणे, इ. उपद्रव निर्माण होतात.
- ३.४१ 'कचरा करणे' याचा अर्थ निष्काळजीपणे खाजगी किंवा सार्वजनिक ठिकाणांवर केलेला कच-याचा प्रसार अभिप्रेत आहे ज्यात कचरा फेकणे, उडणे, उतरणे, झिरपणे, पाझरणे इ. क्रियासोबतच अशा क्रिया घडण्यास कारणीभूत असणे असा होतो.
- ३.४२ 'नगर परिषद' किंवा 'स्थानिक संस्था' चा अर्थ नगर परिषदा, नगर पंचायती औद्योगिक अधिनियम १९६५ च्या कलम ४९ अन्वये राज्यातील नागरी भागात नागरी सेवा प्रायोजनार्थ अस्तित्वात असलेल्या संस्थाशी आहे.
- ३.४३ 'बाजार' याचा अर्थ असे ठिकाण जेथे व्यक्ती मानवी गरजा जसे अन्न, वस्त्र, इ. शी संबंधित वस्तू जसे फळे, भाजीपाला, मटन-मांस, इ. च्या खरेदी - विक्रीकरिता एकत्रित येतात.
- ३.४४ 'साहित्य पुनर्प्राप्ती सुविधेचा' अर्थ अशा सुविधेशी आहे ज्यात संकलित अविघटनीय घनकचरा नगर परिषदेद्वारे नियुक्त एजन्सी/व्यक्ती/कामगार यांचेमार्फत तात्पुरत्या स्वरूपात जमा केला जातो व त्यानंतर जमा कच-याचे वर्गीकरण व नवीकरणीय कचरा वेगळा करून कचरा प्रक्रिये/विल्हेवाटे पूर्वी पुनर्वापरास योग्य कचरा वेगळा केला जातो.
- ३.४५ 'मुख्याधिकारी' म्हणजे शासनाद्वारा नियुक्त नगर परिषदेचा प्रशासकीय कार्यालय प्रमुख.
- ३.४६ 'नागरी घनकचरा' म्हणजे याचा अर्थ दारव्हा नगर परिषद हद्दीतील रहिवाशी व व्यावसायिक परिसरात घातक कच-याव्यतिरिक्त निर्माण होणा-या घन किंवा अर्धघन स्वरूपातील कचरा असा होतो, ज्यात प्रक्रिया केलेल्या बायोमेडिकल कच-याचा समावेश होतो.
- ३.४७ 'अविघटनीय कचरा' म्हणजे असा कचरा ज्याचे सूक्ष्मजीवांद्वारा साध्या घटकांमध्ये रूपांतरण होत नाही.
- ३.४८ 'उपद्रव' म्हणजे अशी क्रिया, वगळणी, ठिकाण, प्राणी, किंवा वस्तू ज्यामुळे एखाद्या व्यक्तीला किंवा मालमत्तेला जखम, धोका, त्रास होवू शकतो किंवा नियमांचे उल्लंघन ज्यामुळे एखाद्याची प्रतिष्ठा, क्रिया, कार्य, झोप भंग होते किंवा ज्यामुळे एखाद्याला शारीरिक किंवा आर्थिक हानी होते.
- ३.४९ 'उपद्रव डिटेक्टर्स' म्हणजे नगर परिषदेद्वारे नियुक्त असे कर्मचारी जे सदर उपविधीतील नियमांचे उल्लंघन करणा-यांना शोधतील.
- ३.५० 'रहिवाशी' म्हणजे —
- (अ) अशी व्यक्ती जी एखाद्या इमारतीसाठी/भूखंडासाठी इमारत/भूखंड मालकास भाडे किंवा भाड्यातील काही भाग देवून वास्तव्यास असेल ;
- (ब) भूखंडाचा/इमारतीचा रहिवासासाठी वापर करित असलेला मालक ;
- (क) इमारत/भूखंडासाठी कोणत्याही मोबदल्याविना राहत असलेला भाडेकरू ;
- (ड) भूखंडाचा/इमारतीचा रहिवासासाठी परवानाप्राप्त रहिवाशी ;
- (इ) निर्वासित जागेचा रहिवासासाठी वापर करित असलेली व्यक्ती असा होतो.
- ३.५१ 'प्राथमिक संकलन' चा अर्थ कचरा निर्मितीच्या स्त्रोतापासून जसे कुटुंबे, दुकाने, कार्यालये, अन्य बिगर रहिवाशी आवार किंवा नगर परिषदेद्वारे ठरवून दिलेल्या ठराविक ठिकाणांवरून वर्गीकृत कचरा गोळा करणे, उचलणे आणि कचरा हटविणे असा होतो.
- ३.५२ 'प्रक्रिया' याचा अर्थ घनकच-यावरील अशी प्रक्रिया ज्याद्वारे कच-याचा पुनर्वापर, नवीकरण किंवा नवीन उत्पादकात रूपांतरण केले जाते किंवा घनकचरा लँडफिलिंगकरिता योग्य बनविला जातो.

- ३.५३ 'सार्वजनिक ठिकाण' म्हणजे असे ठिकाण जे लोकांच्या वापराकरिता आणि आनंदाकरिता उपलब्ध करून देण्यात आले आहे. प्रत्यक्षात सदर ठिकाण इतर कामाकरिता वापरात असू शकते.
- ३.५४ 'कचराकुंडी/कचरापेटी' म्हणजे असे पात्र/पेटी/डबा ज्यात नगर परिषदेद्वारे निर्दिष्टित केल्याप्रमाणे वर्गीकृत कचरा जमा करण्यात येतो.
- ३.५५ 'नवीकरण' म्हणजे वर्गीकृत अविघटनीय घनकच-याचे रूपांतरण नवीन उत्पाद निर्मितीकरिता आवश्यक कच्च्या पदार्थांमध्ये करणे होय.
- ३.५६ 'उर्वरित घनकचरा' म्हणजे घनकचरा प्रक्रिया केंद्रावरून निरुपयोगी ठरलेला व पुनर्वापरास अयोग्य कचरा असा होतो.
- ३.५७ 'आरोग्यदायी लँड फिलिंग' म्हणजे अनवीकरणीय घनकच-याची व उर्वरित घनकच-याची विशिष्ट ठिकाणी सुरक्षित व अंतिम विल्हेवाट लावण्याची क्रिया जिथे भूजल प्रदूषण, भूतलावावरील पाण्याचे प्रदूषण, वा-यामुळे कचरा वाहणे, दुर्गंधी, आगीपासून धोका, पक्ष्यांना धोका, हरितवायू उत्सर्जन, धूप, इ. बाबी रोखण्याच्या दृष्टीने उचित उपाययोजना करण्यात आली आहे.
- ३.५८ 'स्वच्छता' म्हणजे आरोग्यदायी घटक व अनुषंगिक बाबी तसेच आरोग्यास हानिकारक घटकास प्रतिबंधित करणे याबाबत जाहिरात होय. सोबतच नगर परिषदेमार्फत इतर आजार जसे मलेरिया, पोलियो, इ. बाबत सुरु असलेली कार्यवाही पूर्ववत सुरु राहिल.
- ३.५९ 'स्वच्छताविषयक कचरा' याचा अर्थ नॅपकिन, डायपर, पॅड, कंडोम इ. स्वच्छताविषयक व आरोग्य संबंधी कचरा होय.
- ३.६० 'अनुसूची' म्हणजे सदर उप विधीत जोडण्यात आलेल्या अनुषंगिक सूची.
- ३.६१ 'वर्गीकरण' म्हणजे घन कच-याच्या घटकाचे खालीलप्रमाणे विविध प्रकारे वर्गीकरण करून साठवणूक करणे होय. विघटनीय कचरा ज्यात कृषी कचरा व डेअरी कच-याचा समावेश होतो. अविघटनीय कचरा ज्यात नवीकरणीय, अनवीकरणीय ज्वलनशील कचरा, स्वच्छताविषयक कचरा व अनवीकरणीय जड कचरा, कच-याचा समावेश होतो. घरगुती घातक कचरा; बांधकाम व अवशेष कचरा, इ.
- ३.६२ 'घनकचरा' म्हणजे घन किंवा अर्धघन स्वरूपातील घरगुती कचरा, स्वच्छताविषयक कचरा, व्यावसायिक प्रतिष्ठानात निर्माण होणारा कचरा, विविध संस्थांमध्ये निर्माण होणारा कचरा, अन्न व्यवसायातून निर्माण होणारा कचरा, बाजारात निर्माण होणारा कचरा, बिगर रहिवाशी परिसरातील कचरा, रस्ते सफाईत निर्माण होणारा कचरा, नालीतील गाळ, कुक्कुटपालन केंद्रातील कचरा, कृषी कचरा डेअरी कचरा, औद्योगिक कच-याव्यतिरिक्त प्रक्रिया केलेला बायोमेडिकल कचरा, बायोमेडिकल कचरा व इ-कचरा, बॅटरी कचरा, इ. होय.
- ३.६३ 'वर्गवारी करणे' चा अर्थ कच-यावर प्रक्रिया करण्यापूर्वी जमा केलेल्या कच-याच्या वैशिष्ट्यानुसार विविध प्रकारात वर्गवारी करणे होय, जसे-जैविक, अजैविक, नवीकरणीय, अनवीकरणीय, इ.
- ३.६४ 'राज्य मंडळ/राज्य समिती' म्हणजे राज्यातील राज्य प्रदूषण नियंत्रण मंडळ होय.
- ३.६५ 'पथविक्रेता' म्हणजे अशी व्यक्ती जी रस्त्यावर, रस्त्याच्या बाजूने, फूटपाथवर, सार्वजनिक बगीचा किंवा इतर कोणतेही सार्वजनिक वा खाजगी ठिकाणांवरून फिरत किंवा तात्पुरत्या उपयोजनाकरिता बांधलेल्या जागेवरून विविध वस्तूंची, मालाची, खाद्यपदार्थांची, व्यापारी जिनसांची विक्री स्वतःकडे उपलब्ध हातगाडी, टोपले, इतर वाहन किंवा तत्सम साधनाच्या मदतीने करतो/करते.
- ३.६६ 'स्त्रोत' या शब्दाचा अर्थ असे ठिकाण, जागा जेथून कचरा निर्माण होतो.
- ३.६७ 'साठवणूक' या शब्दाचा अर्थ कच-याचा फैलाव, भटक्या प्राण्याद्वारा उपद्रव, दुर्गंधी, इ. बाबी रोखण्याच्या दृष्टीने तात्पुरत्या स्वरूपासाठी कचरा एखाद्या ठराविक जागेवर जमा करणे होय.
- ३.६८ 'रस्ता' या शब्दांतर्गत मार्ग, पथ, चौक, प्रांगण, गल्ली, अरुंद बोळ, किंवा बांधकाम केलेला वा ना केलेला असा भूभाग ज्याचा वापर लोकांद्वारे मार्गक्रमण करण्यासाठी होतो. यात पूलावरील किंवा तत्सम मार्गावरील फूटपाथ व मार्गाचा समावेश होतो.
- ३.६९ 'वाहतूक' म्हणजे प्रक्रिया केलेल्या/प्रक्रियारहित/अर्धप्रक्रिया केलेल्या घनकच-याचे आरोग्यदायी पर्यावरणाच्या निकषांची पूर्तता करून जसे कचरावाहन झाकून वाहतूक करणे, वहन करणे होय.
- ३.७० 'प्रक्रिया' म्हणजे विकसित करण्यात आलेली अशी पद्धती, तंत्र किंवा क्रिया ज्याद्वारे कच-याचे भौतिक, रासायनिक किंवा जैविक गुणधर्म किंवा रचना यात बदल करणे ज्यामुळे कच-याचे आकारमान व घातक गुणधर्म कमी केले जातात.
- ३.७१ 'वापरकर्ता शुल्क' चा अर्थ नगर परिषदेमार्फत घनकचरा व्यवस्थापनांतर्गत कचरा संकलन, वाहतूक, प्रक्रिया आणि विल्हेवाट यासंदर्भात पुरविण्यात येणा-या सुविधेच्या अनुषंगाने आकारण्यात आलेले शुल्क होय.

- ३.७२ 'व्हर्मी कंपोस्टिंग' म्हणजे अशी प्रक्रिया ज्याद्वारे जैविक कच-याचे रूपांतरण गांडूळाच्या मदतीने कंपोस्ट खतामध्ये केली जाते.
- ३.७३ 'कचरा निर्माता' या शब्दांतर्गत अशा सर्व व्यक्ती किंवा व्यक्तीसमूहाचा समावेश होतो ज्या कचरा निर्माण करतात.
- ३.७४ 'कचरावेचक' म्हणजे व्यक्ती किंवा व्यक्ती समूह जो अनौपचारिकपणे विविध ठिकाणांवरून जसे रस्ते, कचरापेट्या, साहित्य पुनर्प्राप्ती केंद्र, कचरा संकलन केंद्र, इ. पुनर्वापरास योग्य व नवीकरणीय घनकचरा गोळा करून त्याद्वारे अर्थार्जन करतो.
- ३.७५ सदर उपविधित नमूद असलेले पण इथे अर्थासह उपलब्ध नसलेल्या शब्दांसाठी पर्यावरण संरक्षण कायदा, १९८६; जल प्रदूषण प्रतिबंध व नियंत्रण कायदा, १९७४; हवा प्रदूषण प्रतिबंध व नियंत्रण कायदा, १९८१ आणि यापूर्वीचे सर्व घनकचरा कायदे यात दिलेला अर्थ अभिप्रेत आहे.

४. कचरा करणे व अन्य तत्सम बाबी प्रतिबंधित करून स्वच्छ अंगण किंवा आवार सुनिश्चित करणे :

- ४.१ सार्वजनिक किंवा खाजगी ठिकाणांवर कचरा फेकणे : कुणीही व्यक्ती अधिकृत सरकारी किंवा खाजगी कचरा वेचकाशिवाय कोणत्याही सार्वजनिक किंवा खाजगी ताबा असलेल्या ठिकाणांवर कचरा फेकू नये.
- ४.२ वाहनातून कचरा फेकणे : कुणीही व्यक्ती उभ्या असलेल्या किंवा सुरू असलेल्या वाहनातून कचरा रस्त्यावर, रस्तादुभाजकावर, फुटपाथवर, क्रीडांगणावर, उघड्या मैदानावर, सिग्नलवर किंवा अन्य कोणत्याही सार्वजनिक किंवा खाजगी ठिकाणांवर फेकू नये.
- ४.३ कचरा वाहतूक करणा-या वाहनातील कचरा : कुणीही व्यक्ती कचरा वाहतुकीसाठी वापरली जाणारी गाडी जसे ट्रक, ट्रॅक्टर व तत्सम वाहने पूर्णपणे झाकल्याशिवाय चालवू नये. ज्यामुळे वाहनातील कचरा रस्ता, फुटपाथ, रस्ता दुभाजक, सिग्नल, गार्डन क्रीडांगण किंवा अन्य सार्वजनिक ठिकाणी पडणार नाही.
- ४.४ सार्वजनिक ठिकाणी उपद्रव निर्माण करणे : कोणत्याही व्यक्तीने ठरवून दिलेल्या जागेव्यतिरिक्त इतर कुठल्याही सार्वजनिक ठिकाणी अन्न शिजवणे, अंघोळ करणे, थुंकणे, लघवी करणे, शौच करणे, प्राण्यांना खाऊ घालणे, प्राण्यांना शौच करू देणे, भांडे धुणे किंवा अन्य कोणतीही वस्तू ठेवणे, इ. बाबी करू नये.

५. नागरी घनकच-याचे वर्गीकरण, साठवणूक, संकलन व वितरण :

- ५.१ घनकच-याचे वेगवेगळ्या गटांत वर्गीकरण : प्रत्येक नागरी घनकचरा निर्मात्याने कच-याचे खालीलप्रमाणे वर्गीकरण कचरा निर्मितीच्या ठिकाणीच वेगवेगळ्या गटात करावे व कचरा एकत्रित न करता त्याचप्रमाणे वेगवेगळ्या पद्धतीने साठवून ठेवावा. नगर परिषदेद्वारा वेळोवेळी मिळालेल्या निर्देशाप्रमाणे मान्यताप्राप्त किंवा अधिकृत कचरा वेचकास सदर वर्गीकृत कचरा द्यावा.

(अ) विघटनीय (ओला) कचरा

(ब) घरगुती घातक कचरा

(क) बायो मेडिकल कचरा (लागू नियमानुरूप)

(ड) बांधकाम व कचरा अवशेष

(ई) वृक्ष असणा-या मोठ्या बागा व बागकामांतील कचरा

(फ) अन्य सर्व अविघटनीय, अनवीकरणीय व पुनर्वापरास अयोग्य कचरा (सुका कचरा) नॅपकिन, डायपर, पॅड, इ. स्वच्छताविषयक व आरोग्य संबंधी कच-यास ब्रांडस्वामी किंवा उत्पादकांकडून मिळालेल्या पाऊचमध्येच सुरक्षितपणे ठेवावे किंवा अन्य योग्य आवरणात ठेवावे व सूक्या कच-यासह कचरा वेचकास द्यावे.

(ग) दारव्हा नगर परिषदेद्वारा वेळोवेळी निर्गमित होणा-या सूचनांप्रमाणे सर्व मोठ्या प्रमाणात कचरा निर्मात्यांनी त्यांच्या आवारातच कचरा प्रक्रिया व विल्हेवाटाची व्यवस्था करावी.

- ५.२ नगर परिषद क्षेत्रातील कचरा निर्मात्यांमधील घनक-याबाबत असलेली जाणीव व नगर परिषदेकडील पायाभूत आधार व सुविधांची उपलब्धता या बाबींचा विचार करून सदर उपविधीची कार्यवाही विविध टप्प्यांद्वारे नगर परिषद करू शकते.

- ५.३ **वर्गीकृत कच-याचे एकत्रिकरण टाळण्याच्या दृष्टीने, कच-याच्या सहज-सुरक्षित संकलनाकरिता, कचरा गोळा करण्याकरिता व कचरा वाहतूक करण्याकरिता कचरा वर्गीकरण, कचरावेचक, कचरापेटी, डस्टबीन, इ. बाबींच्या अनुषंगाने नगर परिषदेद्वारा नागरिकांस वेळोवेळी निर्देश देण्यात येतील व त्याप्रमाणे नागरिकांनी कार्यवाही करावी.**
- ५.४ **आवारातील वर्गीकृत कचरा जमा करणे :** नगर परिषद क्षेत्रातील प्रत्येक इमारत, जागा मालक किंवा इमारत किंवा जागेची मालकी किंवा ताबा असणा-या प्रत्येक कचरा निर्मात्याचे कर्तव्य आहे की, त्याने/तिने/त्यांनी त्यांच्या आवारात निर्माण होणा-या कच-याचे वर्गीकरण करून सदर वर्गीकृत कचरा दारव्हा नगर परिषदेद्वारा नियुक्त किंवा मान्यताप्राप्त किंवा प्राधिकृत कामगार किंवा वाहन किंवा कचरावेचक किंवा घंटगाडी मध्ये टाकावा.
- ५.५ **विघटनीय कचरा (ओला कचरा) :** वर्गीकृत विघटनीय (ओला कचरा) कच-याची (अनुसूची II मधील यादीप्रमाणे) विल्हेवाट किंवा खतनिर्मिती जर कचरा निर्मात्याद्वारे केली जाऊ शकत नसेल तर त्यांनी हा वर्गीकृत कचरा स्वतःच्या आवारात साठवून नगर परिषदेद्वारा वेळोवेळी दिल्या जाणा-या निर्देशाप्रमाणे व नगर परिषदेद्वारा नियुक्त किंवा मान्यताप्राप्त किंवा प्राधिकृत कामगार किंवा वाहन किंवा कचरावेचक किंवा घंटगाडी यांना किंवा परिसरातील खतकुंडीसाठी द्यावा.
- ५.६ **सर्व कचरा निर्मात्यांद्वारे कंपोस्टिंग :** कचरा वाहतूक कमी करण्याच्या दृष्टीकोनातून सर्व कचरा निर्मात्यांनी शक्यतोवर स्वतःच ओल्या कच-याद्वारे खतनिर्मिती करावयाची आहे.
- ५.७ **घरगुती निर्दिष्टित घातक कचरा (अनुसूची III अन्वये) :** नगर परिषदेद्वारा किंवा नगर परिषदेद्वारा नियुक्त एजन्सीद्वारा किंवा महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण बोर्डाद्वारा नियुक्त इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारा कचरा संकलनाकरिता सप्ताहातून एकवेळा किंवा ठराविक दिवसांनंतर उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या वाहनात किंवा अशा प्रकारच्या कच-यासाठी उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या कचरा संकलन केंद्रावर प्रत्येक कचरा निर्मात्याने स्वतःच्या घराच्या आवारात वर्गीकृत करून जमा केलेला घरगुती निर्दिष्टित घातक कचरा द्यावयाचा आहे.
- ५.८ **प्रक्रियारहित बायोमेडिकल कचरा (अनुसूची IV मधील यादीप्रमाणे) :** नगर परिषदेद्वारा किंवा नगर परिषदेद्वारा नियुक्त एजन्सीद्वारा किंवा महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण बोर्डाद्वारा नियुक्त इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारा कचरा संकलनाकरिता सप्ताहातून एकवेळा किंवा ठराविक दिवसांनंतर उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या वाहनात किंवा अशा प्रकारच्या कच-यासाठी उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या कचरा संकलन केंद्रावर प्रत्येक कचरा निर्मात्याद्वारा विशिष्ट प्रकारच्या आच्छादनाद्वारे आच्छादित स्वरूपातच जमा केलेल्या सदर प्रकारचा कचरा द्यावयाचा आहे. ज्याची विल्हेवाट महाराष्ट्र राज्य प्रदूषण नियंत्रण बोर्ड व बायोमेडिकल वेस्ट (व्यवस्थापन व हाताळणी) नियम, २०१६ मधील निर्देशाप्रमाणे करण्यात येईल.
- ५.९ **बांधकाम व अवशेष कचरा :** नगर परिषदेद्वारे नियुक्त करण्यात आलेल्या एजन्सीमार्फत किंवा अभिकर्त्याद्वारा बांधकाम व अवशेष कचरा संकलन करण्यात येईल. संबंधित नागरिकाने नगर परिषदेमार्फत आकारणी करण्यात येत असलेल्या वापरकर्ता शुल्काची रक्कम कार्यालयात भरणा केल्यानंतर नगर परिषदेतर्फे नियुक्त करण्यात आलेल्या एजन्सीमार्फत सदर कचरा उचलण्याची कार्यवाही करण्यात येईल. सदर सुविधेसाठी गरजू नागरिक नगर परिषदेच्या टोल-फ्री क्रमांकावर संपर्क करू शकतील. सदर माहिती नगर परिषद कार्यालयात व नगर परिषदेच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- ५.१० **इतर सर्व नवीकरणीय व अनवीकरणीय, अविघटनीय कचरा (सूका कचरा) :** प्रत्येक कचरा निर्मात्याने नगर परिषदेद्वारा किंवा नगर परिषदेद्वारा प्राधिकृत/नियुक्त एजन्सीद्वारा उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या वाहनात, स्थळ, वेळ (नियमित/साप्ताहिक) व नगर परिषदेद्वारा जारी केलेल्या निर्देशाप्रमाणे जमा करावयाचा आहे.
- ५.११ **मोठ्या बागा व बागकामातील कचरा वेगळा ठेवून स्रोताच्या ठिकाणीच शक्यतोवर खत निर्माण करावे:** अन्यथा नगर परिषदेच्या निर्देशाप्रमाणे वृक्षाची छाटणी करून निर्माण झालेला कचरा, लाकूड, बागा व बागकामातील वर्गीकृत कचरा वेगळा करून नगर परिषदेद्वारा किंवा नगर परिषदेद्वारा प्राधिकृत/नियुक्त एजन्सीद्वारा उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या वाहनास सुपूर्द करावा.
- ५.१२ **कचरा जाळणे :** नगर परिषदे क्षेत्रातील रस्त्यावर किंवा रस्त्याच्या बाजूला किंवा कोणत्याही सार्वजनिक/खाजगी ठिकाणी कोणत्याही प्रकारचा कचरा जाळून कच-याची विल्हेवाट लावण्याची पद्धत प्रतिबंधित करण्यात आली आहे.

६. दारव्हा नगर परिषदेचे अनिवार्य कर्तव्ये :

- ६.१ **कचरा वाहतूक ठेकेदार किंवा दारव्हा नगर परिषदेच्या कर्मचा-यांविरुद्ध कारवाई :** नगर परिषदेद्वारा नियुक्त/प्राधिकृत ठेकेदाराने नियुक्त केलेला कोणताही कामगार किंवा नगर परिषदेचा कोणताही कर्मचारी घरस्तारावर वर्गीकृत केलेला कचरा संकलनादरम्यान किंवा वाहतुकीदरम्यान कोणत्याही ठिकाणी जर कचरा एकत्रित करित असेल किंवा दिलेल्या वेळेनुसार कचरा संकलन करित नसेल तर अशा कारणास्तव ठेकेदार किंवा नगर परिषदेच्या कर्मचा-यांविरुद्ध कारवाई करण्यात येईल.

- ६.२ **पायाभूत सुविधा :** नगर परिषदेमार्फत सदर उपविधीच्या योग्य कार्यवाहीच्या अनुषंगाने आवश्यक पायाभूत सुविधा नागरिकांसाठी उपलब्ध करून देण्यात येतील. स्थानिक नागरिकांच्या सल्ल्याने शक्य असलेल्या ठिकाणी आवश्यकतेनुसार नगर परिषदेद्वारा घनकचरा संकलनासोबतच कचरापेट्या, सूका कचरा वर्गीकरण केंद्र व खतकुंड्या उभारून देण्यात येतील. सोबत झोपडपट्टी परिसरात विविध सामुदायिक संघटनांच्या सहभागाने सामुदायिक शौचालये/फिरते शौचालये उपलब्ध करून देण्यात येतील जेणेकरून परिसरातील नागरिकांकडून सार्वजनिक ठिकाणी शौचास जाणे, मलमुत्र विसर्जित करणे, आंघोळ करणे, कपडे-भांडे धुणे, सारखे होणारे उपद्रव रोखता येतील.
- ६.३ **नागरिक संसाधन तळ/केंद्र :** नगर परिषदेतर्फे, नगर परिषदेच्या संकेतस्थळावर कचरा संकलन, प्रक्रिया व पुनर्वापराबाबत वेळोवेळी माहिती उपलब्ध करून देईल.
- ६.४ **विघटनीय पूजा साहित्य :** नगर परिषद वेळोवेळी व गरजेनुसार ठराविक ठिकाणांकरिता याकामी उत्सुक संघटनांची नियुक्ती पूजेचे साहित्य (फुले, पान, फळे, इ.) गोळा करण्यासाठी करण्यात येईल. वेगवेगळ्या ठिकाणी झालेल्या संकलनानंतर सदर साहित्याची योग्य ठिकाणी विल्हेवाट लावण्यात येईल.
- ६.५ **ठराविक ठिकाणांवरून कचरा संकलन :** नगर परिषदेद्वारे ठरविण्यात आलेल्या ठिकाणी दिलेल्या वेळेप्रमाणे ठराविक प्रकारचा वर्गीकृत कचरा संकलनाकरिता नगर परिषदेद्वारे वाहन/कचरावेचक/कामगार नेमून देण्यात येईल. कचरा निर्मात्याने वर्गीकृत करून जमा केलेला कचरा सदर वाहनास/कचरावेचकास/कामगारास द्यावयाचा आहे.
- ६.६ **स्त्रोताच्या ठिकाणी कचरा संकलन करणे :** दारव्हा नगर परिषदेद्वारे नगर परिषद ठरवून देण्यात आलेल्या मार्ग नकाशाप्रमाणे व वेळेप्रमाणे घरगुती कचरा संकलनाकरिता वाहन/कचरावेचक/कामगार उपलब्ध करून देण्यात येतील.
- ६.७ **लॅंडफिल साईटवर पोहोचणा-या कच-याबाबत माहिती :** दारव्हा नगर परिषदेद्वारे लॅंडफिल साईटवर पोहोचणा-या व प्रक्रिया केल्या जाणा-या कच-याबाबतची माहिती नियमितपणे कार्यालयात उपलब्ध करून देण्यात येईल तसेच नगर परिषदेच्या साईटवर जाहीर करण्यात येईल.
- ६.८ **सूका कचरा वर्गीकरण केंद्र/साहित्य पुनर्प्राप्ती सुविधा :** दारव्हा नगर परिषदेद्वारे पुनर्वापरास योग्य व अयोग्य कच-याच्या वर्गीकरणासाठी आवश्यकतेनुसार जास्तीत-जास्त सूका कचरा वर्गीकरण केंद्र सुरू करण्यात येतील. सदरचे सूका कचरा वर्गीकरण केंद्र दारव्हा नगर परिषदेच्या जागांवर, शासकीय जागांवर किंवा सदर कामासाठी ठरवून देण्यात आलेल्या इतर सार्वजनिक ठिकाणांवर झोपडी/शेड स्वरूपात छोटेसे बांधकाम असलेल्या ठिकाणी दारव्हा नगर परिषदेमार्फत नियुक्त करण्यात आलेल्या किंवा नोंदणीकृत कचरावेचक संस्था यांच्यामार्फत कार्यान्वित केल्या जाईल. पुनर्वापरास अयोग्य असणारा कचरा वेळोवेळी सदर ठिकाणांवरून प्रक्रियेकरिता किंवा लॅंडफिल साईटवर पुनर्भरणाकरिता वाहनाद्वारे झाकून घेवून जाण्यात येईल.
- ६.९ **कचरा संकलनासाठी मार्ग नकाशे व वेळापत्रक :** दारव्हा नगर परिषदेद्वारे वर्गीकृत कचरा संकलनासाठी शहरातील विविध भागासाठी मार्ग नकाशे आणि दैनंदिन व साप्ताहिक वेळापत्रक तयार करून नागरिकांच्या सोयीच्या दृष्टीने उपलब्ध करून देण्यात येईल. सदर माहिती नगरपरिषद कार्यालयात व नगरपरिषदेच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- ६.१० **आकस्मिक भेट/तपासणी :** दारव्हा नगर परिषदेचा कोणताही अधिकृत अधिकारी घनकचरा व्यवस्थापनाशी संबंधित कोणत्याही ठिकाणांवर दिवसातील कोणत्याही वेळेवर गरजेनुसार खालील कारणास्तव दाखल होवू शकतो : (१) दारव्हा नगर परिषदेतर्फे सोपविण्यात आलेल्या कामाच्या अनुषंगाने (२) सदर अधिसूचनेच्या उचित कार्यवाहीच्या पडताळणी करण्याच्या दृष्टीने.
- ६.११ **उपद्रव तपासणी पथक :** सदर उपविधीच्या प्रभावी अंमलबजावणीच्या दृष्टीने दारव्हा नगर परिषदेद्वारे उपद्रव तपासणी पथक निर्माण करून युनिफॉर्म व वाहनासह कार्यान्वित करण्यात येईल.
- ६.१२ **प्रसिद्धी-नागरी माहिती सुविधा :** दारव्हा नगर परिषदेद्वारे सदर उपविधीस जाहिरात, हस्तपत्रके, टी.व्ही. रेडिओवरील निवेदन, वर्तमानपत्रांतील जाहिरात, इत्यादी माध्यमांद्वारे शहरातील नागरिकांना त्यांच्या कर्तव्याबाबत माहिती, दारव्हा नगर परिषदेच्या सेवा, कचरा पुनर्वापर, कचरामुक्ती, नगर परिषदेमार्फत आकारण्यात येणारे वापरकर्ता शुल्क, दंड, इत्यादी बाबत माहिती व जागरूकता निर्माण होण्याच्या दृष्टीने व्यापक प्रमाणावर जनजागृती करण्यात येईल.
- ६.१३ **नियुक्ती अधिकारी व नियतकालिक अहवाल :** सदर उपविधीच्या विहित वेळेत प्रभावी अंमलबजावणीच्या दृष्टीने दारव्हा नगर परिषदेमार्फत अधिकारी नियुक्त करण्यात येतील. उपविधी अंतर्गत सुरू करण्यात आलेल्या विशिष्ट योजना, योजनेसंबंधी वेळापत्रक, योजनेचे उद्दिष्ट्ये-साध्य याबाबत आवश्यक माहिती दारव्हा नगर परिषदेद्वारे नगर परिषदेच्या अधिकृत वेबसाईटवर जाहीर करण्यात येईल.
- ६.१४ **पारदर्शकता आणि नागरी सुलभता :** सदर उपविधीच्या कार्यवाहीबाबतची माहिती पारदर्शकता व नागरी सुलभतेच्या दृष्टीने दारव्हा नगर परिषदेद्वारे वेबसाईटवर प्रसिद्ध करण्यात येईल.

- ६.१५ **शासकीय कार्यालयाशी समन्वय :** सदर उपविधीच्या प्रभावी अंमलबजावणीच्या दृष्टीने दारव्हा नगर परिषद इतर शासकीय कार्यालय व सरकारी संस्था यांच्याशी योग्य समन्वय राखण्यात येईल.
- ६.१६ दारव्हा नगर परिषदेद्वारे शहरातील सर्व सार्वजनिक रस्ते, सार्वजनिक ठिकाणे, कॉलनी, झोपडपट्ट्या, स्थानिक संस्था, बाजारपेठा, पर्यटन स्थळे, नगर परिषदेची उद्याने, दफनभूमी, स्मशानघाट इ. ठिकाणावरून दैनंदिन पद्धतीने किंवा ठराविक काळानंतर कचरा उचलणे व प्रक्रिया स्थळापर्यंत कच-याची वाहतूक करणे या कामाची व्यवस्था करण्यात येईल.
- ६.१७ जनकल्याणार्थ व शहर स्वच्छ करण्याच्या व ठेवण्याच्या दृष्टीने दारव्हा नगर परिषद घनकच-याच्या व्यवस्थापनासाठी स्वतःकडील किंवा कंत्राटदाराकडील कर्मचारी व वाहने नियुक्त करेल.
- ६.१८ दैनंदिन स्वच्छतेच्या कामासाठी व अनुषंगिक बाबींच्या संदर्भात प्राप्त तक्रारींच्या निवारणार्थ दारव्हा नगर परिषदेद्वारे तक्रार कक्षाची स्थापना करण्यात येईल. तसेच, आवश्यकतेनुसार वार्डनिहाय कचरा संकलन केंद्र, सार्वजनिक शौचालये/मुत्रीघरे, कचरा वाहतूक व्यवस्था, कचरा प्रक्रिया प्रकल्प इ. व्यवस्था उपलब्ध करून देण्यात येतील.
- ६.१९ दारव्हा नगर परिषद क्षेत्रातील प्रत्येक परिसरातील/घरातील कचरा संकलनाकरिता ठराविक वेळ निर्धारित करण्यात येईल. साधारणतः ही वेळ सकाळी ७.०० ते ११.०० दरम्यानची असेल. सदर कामासाठीचे परिसरनिहाय वेळापत्रक व सूचनाध्वनी कचरा गोळा करणा-या वाहनावर असेल ज्याद्वारे नागरिकांना कचरा गोळा करणा-या वाहनाबाबत माहिती होवून कचरा संकलन सुरळीतपणे सुरू राहील. (गरजेनुसार सदर वेळेत बदल करण्याचे अधिकार नगर परिषदेस राहतील).
- ६.२० **व्यावसायिक परिसरातून कचरा संकलनाचे काम साधारणतः** सकाळी ९.०० ते १२.०० दरम्यान सुरू राहील. (गरजेनुसार सदर वेळेत बदल करण्याचे अधिकार नगर परिषदेस राहतील).
- ६.२१ **वापरकर्ता शुल्क :** दारव्हा नगर परिषदेद्वारे नगर परिषद क्षेत्रातील घनकचरा व्यवस्थापनाच्या कामाच्या अनुषंगाने कुटुंबाकडून/परिसरातील मालमत्ताधारकांकडून वापरकर्ता शुल्काचे दर आकारून खालील तक्त्याप्रमाणे वसुली करेल.
- ६.२२ घरगुती व स्थावर मालमत्तेतून करावयाच्या कचरा संकलनाकरिता वापरकर्ता शुल्क खालीलप्रमाणे राहील :

अ. क्र.	ग्राहक प्रकार	एका महिन्याचे शुल्क
(१)	(२)	(३)
१	५० वर्ग मी. पर्यंत बांधकाम असलेल्या इमारती.	रु. १०/-
२	५० वर्ग मी. ते ३०० वर्ग मी. दरम्यान बांधकाम असलेल्या इमारती.	रु. ३०/-
३	३०० वर्ग मी. पेक्षा अधिक बांधकाम असलेल्या इमारती	रु. ५०/-
४	व्यावसायिक मालमत्ता, दुकाने, उपहारगृहे (धाबा, स्वीट दुकाने, चहाच्या कॅटीन इ.).	रु. १५०/-
५	विश्रामगृह.	रु. २५०/-
६	वस्तीगृह.	रु. २५०/-
७	हॉटेल रेस्टॉरंट (अतारांकित).	रु. २५०/-
८	हॉटेल रेस्टॉरंट (३ स्टारपर्यंत तारांकित).	रु. ७५०/-
९	हॉटेल रेस्टॉरंट (३ स्टारपेक्षा अधिक तारांकित).	रु. १५००/-
१०	व्यावसायिक कार्यालये, सरकारी कार्यालये, बँक, विमा कार्यालये, कोचिंग क्लासेस, शैक्षणिक संस्था इ.	रु. २५०/-
११	क्लिनिक, दवाखाना (५० पेक्षा कमी खाट असलेले), प्रयोगशाळा.	रु. १०००/-
१२	क्लिनिक, दवाखाना (५० पेक्षा अधिक खाट असलेले), प्रयोगशाळा.	रु. २०००/-

कचरा संकलन वापरकर्ता शुल्क—चालू

(१)	(२)	(३)
१३	लहान व औद्योगिक वर्कशॉप (फक्त आरोग्यास घातक नसलेला) १० कि.ग्रॅ. पर्यंत कचरा उत्पादन असलेले	रु. २५०/-
१४	गोदाम, शीतगृह (फक्त आरोग्यास घातक नसलेला) कचरा	रु. ७५०/-
१५	विवाह सभागृह, समारंभ सभागृह, प्रदर्शनी इ. तसेच ३००० वर्ग मी. परिसरात साजरे केले जाणारे कार्यक्रम	रु. १०००/-
१६	विवाह सभागृह, समारंभ सभागृह, प्रदर्शनी इ. तसेच ३००० वर्ग मी. पेक्षा अधिक परिसरात साजरे केले जाणारे कार्यक्रम	रु. ३०००/-
१७	उपरोक्त प्रकारात समाविष्ट नसलेले इतर ठिकाणे	नगर परिषदेने वेळेवर ठरविल्याप्रमाणे

वरील सर्व शुल्क प्रतिवर्ष ५% याप्रमाणे वाढविण्यात येतील.

- ६.२३ वरीलप्रमाणे सर्व बाबींकरिता वापरकर्ता शुल्क केवळ दारव्हा नगर परिषदेद्वारा प्रत्येक वार्ड/परिसराकरिता प्राधिकृत करण्यात आलेल्या संस्थेमार्फत किंवा व्यक्तीमार्फतच वसूल केले जातील. वरीलप्रमाणे सर्व दर दारव्हा नगर परिषदेतर्फे व्यवस्थितपणे जाहीर केले जातील तसेच सदर दर नगर परिषदेच्या वाहनांवर शुल्क वसूलीकरिता प्राधिकृत करण्यात आलेल्या संस्थेच्या किंवा व्यक्तीच्या नावांसह प्रदर्शित केल्या जातील.
- ६.२४ कचरा व्यक्तीशः हाताळू नये. पण काही अपवादात्मक परिस्थितीत मानवी श्रमांद्वारे कचरा हाताळावा लागलाच तर वैयक्तिक सुरक्षेच्या दृष्टीने सर्व खबरदारीबाबत काळजी घेणे आवश्यक राहिल.
- ६.२५ जर एखाद्या व्यक्तीने दारव्हा नगर परिषदेद्वारे ठरवून दिलेले ठिकाण, कचरापेटी, कचराकुंडी व्यतिरिक्त अन्य ठिकाणी कचरा टाकल्यास, अशा व्यक्तींविरुद्ध आर्थिक दंड आकारण्यात येईल.

७. काही विशिष्ट परिस्थितीत दारव्हा नगर परिषद किंवा कचरा निर्मात्याच्या आवश्यक जबाबदा-या :

७.१ झोपडपट्टी :

- ७.१.१ प्रशासन झोपडपट्टी परिसरातील घनकचरा व्यवस्थापनाच्या कामाची अवधी वाढवू शकते.
- ७.१.२ दारव्हा नगर परिषदेद्वारे आवश्यकतेनुसार घर ते घर कचरा संकलन प्रणालीद्वारे कचरा संकलनासाठी झोपडपट्टीबाहेरील ठिकाण व वेळ निश्चित करून देण्यात येईल.
- ७.१.३ अपवादात्मक परिस्थितीत, काही भागात घर ते घर कचरा संकलन प्रणाली अस्तित्वात येईपर्यंत दारव्हा नगर परिषदेतर्फे ठराविक वेळेवर ठरवून दिलेल्या ठिकाणांवर वर्गीकृत कचरा संकलनाची व तेथून प्रक्रिया स्थळावर कचरा वाहतुकीची कार्यवाही करण्यात येईल.
- ७.१.४ दारव्हा नगर परिषदेतर्फे शहरातील विविध झोपडपट्टी भागात संबंधित भागातील नगर परिषद सदस्य, नागरी संस्था, व्यावसायिक इ. च्या सहाय्याने वेळोवेळी स्वच्छता मोहिमा राबविण्यात येतील.

७.२ कुक्कुटपालन, मच्छी बाजार इ. ठिकाणांवरील कचरा (अधिकृत कत्तलखान्याव्यतिरिक्त निर्माण होणारा कत्तल कचरा) :

- ७.२.१ दारव्हा नगर परिषदेच्या हद्दीतील अधिकृत कत्तलखान्याव्यतिरिक्त व्यावसायिक उद्देशाने कत्तल कचरा निर्माण करणा-या प्रत्येक कचरा निर्मात्याने त्याच्या कचरा उत्पादन केल्या जाणा-या परिसरात निर्माण होणारा कत्तल कचरा बंद स्वरूपात, व्यवस्थितपणे गोळा करून नगर परिषदेच्या सदर कामासाठी उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या वाहनात जमा करावयाचा आहे. सदर कचरा कोणत्याही परिस्थितीत इतर ठिकाणी टाकणे प्रतिबंधित करण्यात येत आहे व अशा प्रकारची वर्तणूक करणा-या व्यक्तीच्या विरुद्ध अनुसूचीप्रमाणे दंड आकारण्यात येईल.
- ७.२.२ व्यावसायिक परिसरात आरोग्यदायी वातावरण व स्वच्छतेच्या अनुषंगाने नागरी सुविधा उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी तसेच सदर सुविधात बदल करण्याचे अधिकार दारव्हा नगर परिषद प्रशासनाकडे राहतील.

७.३ पथविक्रेते/फेरीवाले :

सर्व पथविक्रेत्यांनी व फेरीवाल्यांनी त्यांच्या कामादरम्यान निर्माण होणा-या ओल्या व सुक्या कचऱ्याकरिता वेगवेगळ्या कचरापेट्या ठेवायच्या आहेत. कामादरम्यान निर्माण होणारा कचरा सदर कचरापेटीतच जमा करून कामाच्या पिरसरात उपलब्ध असलेल्या दारव्हा नगर परिषदेच्या वाहनात/घंटागाडीत सदर कचरा जमा करण्याची जबाबदारी प्रत्येक कचरा निर्मात्याची आहे. पथविक्रेत्याची जबाबदारी आहे की, त्याने त्यांच्या कामाच्या ठिकाणाचा आवा स्वच्छ ठेवावा. सदर बाबीचे उल्लंघन करणा-या विरुद्ध अनुसूचित दिल्याप्रमाणे दंड आकारण्यात येईल.

७.४ सव्हिस गल्ली /सव्हिस लेन :

७.४.१ प्रत्येक मालमत्ताधारकाची / घरात वास्तव्यास असलेल्या कुटुंबाची जबाबदारी राहिल की त्यांनी त्यांच्या घराच्या लगतच्या सव्हिस गल्लीत/सव्हिस लेनवर कोणताही कचरा होणार नाही किंवा साचणार नाही. त्यांनी त्यांच्या परिसरात निर्माण होणारा कचरा वर्गीकृत करून दारव्हा नगर परिषदेद्वारे नियुक्त वाहनास/घंटागाडीस/ कामगारास/ कचरावेचकास द्यावयाचा आहे.

७.४.२ सव्हिस गल्ली/ सव्हिस लेन असणा-या मालमत्ताधारकांना/ वास्तव्यास असणा-या कुटुंबधारकांना सव्हिस गल्लीची स्वच्छता करून घ्यावयाची असल्यास दारव्हा नगर परिषद कार्यालयात ठरवून दिलेल्या वापरकर्ता शुल्काचा भरणा करावा लागेल. स्वच्छता करणा-या कर्मचा-यांना सदर परिसरात स्वच्छतेसाठी जाण्याची व्यवस्था उपलब्ध करून देणे हे तेथे वास्तव्यास असलेल्या कुटुंबाची जबाबदारी आहे.

७.५ खाजगी मालकीच्या/पाळीव प्राण्यांद्वारा कचरा :

पाळीव /खाजगी प्राणी बाळगणा-या प्रत्येक नागरिकाची जबाबदारी राहिल की त्याने /तिने/ त्यांनी त्यांच्या प्राण्यांद्वारा सार्वजनिक ठिकाणी/ रस्त्यांवर करण्यात आलेली कोणत्याही प्रकाराची घाण/शौच/कचरा याची स्वतःकडील उपलब्ध यंत्रणेद्वारे किंवा परिसरात उपलब्ध असलेल्या यंत्रणेद्वारे विल्हेवाट लावावी.

७.६ सार्वजनिक कार्यक्रम/सभा :

७.६.१ सार्वजनिक ठिकाणांवर आयोजित करण्यात आलेले कार्यक्रम / सभा (व्यावसायिक सभा/ प्रदर्शने /सर्कस /उत्सव /राजकीय / व्यापारी / धार्मिक/सामाजिक/सांस्कृतिक कार्यक्रम/निषेध सभा/प्रात्याक्षिके, इ.) ज्यात पोलीस विभाग किंवा दारव्हा नगर परिषदेची परवानगी घेणे आवश्यक आहे, अशा कार्यक्रम/सभा आयोजकांची जबाबदारी राहिल की त्यांनी सभा/कार्यक्रम आटोपताच त्याठिकाणाची स्वच्छता त्वरित करून घ्यावी.

७.६.२ परत होणारी स्वच्छता ठेव: सार्वजनिक ठिकाणांवर आयोजित केल्या जाणा-या कार्यक्रम / सभांच्या आयोजकांनी दारव्हा नगर परिषदेद्वारे ठरतून दिल्याप्रमाणे परत होणारी स्वच्छता ठेव न. प. कार्यालयात जमा करावयाची आहे. कार्यक्रम आटोपल्यानंतर संबंधित सार्वजनिक ठिकाण पूर्ववत स्वच्छ असल्याबाबत नगर परिषद अधिका-याकडून प्रमाणित झाल्यानंतर जमा केलेली रक्कम संबंधितास परत करण्यात येईल. सदर रक्कम स्वच्छता ठेव म्हणून जमा करण्यात येईल, संबंधित मालमतेस होणा-या कोणत्याही स्वरूपाच्या नुकसानाकरिता त्या रकमेचा संबंध असणार नाही. उपरोक्त बाब दारव्हा नगर परिषद क्षेत्रातील कोणत्याही सार्वजनिक ठिकाण किंवा रस्ता किंवा मालमतेसाठी लागू असेल.

अपवादात्मक परिस्थितीत जर आयोजकांद्वारे कार्यक्रम /सभेच्या ठिकाणाची स्वच्छता केली जावू शकत नसेल तर अशा वेळेस दारव्हा नगर परिषदेद्वारे निश्चित केलेल्या वापरकर्ता शुल्काचा भरणा करून सदरचे ठिकाण स्वच्छ करून घेणे आयोजकांची जबाबदारी असेल.

७.७ इतर सार्वजनिक ठिकाणे :

शासकीय व निमशासकीय कार्यालये तसेच वौधानिक संस्थांची जबाबदारी आहे की, त्यांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील परिसरात सदर घनकचरा अधिनियमांची अंमलबजावणी योग्यरित्या करावी.

८. सदर अधिनियमांच्या उल्लंघनाकरिता आकारावयाचा दंड :

८.१ जो कोणी व्यक्ती सदर उपविधीतील नियमांचे उल्लंघन करील किंवा नियमानुरूप घनकचरा व्यवस्थापनासंदर्भात कार्यवाही करणार नाही, त्या व्यक्तीस अनुसूची-१ प्रमाणे विहित करण्यात आलेले दंड दारव्हा नगर परिषद कार्यालयास देणे बंधनकारक राहिल. जर अनुसूची-१ प्रमाणे आकारण्यात आलेल्या दंडाची रक्कम भरण्यास संबंधित व्यक्ती असमर्थ असेल तर दारव्हा नगर परिषद प्रशासनाच्या वतीने किंवा प्रशासनाच्या वतीने नियुक्त अधिकारी/कर्मचारी यांनी आदेशित केल्याप्रमाणे किमान एक तास स्वच्छतेचे कार्य जसे रस्ता झाडणे, रस्ता दुभाजक/ भिंती साफ करणे, इ. बंधनकारक राहिल.

८.२ एखाद्या व्यक्तीने सदर अधिनियमातील नियमांचे सतत/नियमित उल्लंघन केल्यास त्याच्याकडून/तिच्याकडून रु.१०० किंवा त्यापेक्षा अधिक असलेली रक्कम प्रत्येक वेळेसाठी वसूल करण्यात येईल.

९. मिश्र तरतुदी :

- ९.१ बायोमेडिकल कचरा व औद्योगिक कचरा नागरी घनकच-यासोबत न मिसळता वेगळ्याप्रकारे सदर कच-यावर प्रक्रिया करण्यात येईल. अधिनियमातील तरतुदीप्रमाणे सामान्य बायोमेडिकल प्रक्रिया सुविधा दारव्हा नगर परिषदेतर्फे उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- ९.२ कचरा संकलन केंद्राभोवती किंवा कचरा संकलन केंद्र परिसरात भटकी जनावरे फिरणार नाहीत याबाबत आवश्यक नियोजन व अनुषंगाने उचित कार्यवाही दारव्हा नगर परिषदेद्वारे करण्यात येईल.
- ९.३ कोणत्याही व्यक्तीने स्वतःच्या घरातून/घराच्या आवारातून/संस्थेतून/व्यावसायिक प्रतिष्ठानीतून कोणत्याही प्रकारचे घाण पाणी, चिखलाचे पाणी, शेण किंवा मलमूत्र रस्त्यावर/सार्वजनिक ठिकाणावर किंवा उघड्यावर टाकावयाचे नाही, ज्यामुळे परिसरातील नागरिकांच्या आरोग्यास धोका निर्माण होवू शकतो, अशा व्यक्तीकडून दंड वसूल करण्यात येईल किंवा न्यायालयात त्या व्यक्तीविरुद्ध खटला दाखल करण्यात येईल.
- ९.४ एखादी व्यक्ती परिसरात मेलेली जनावरे टाकून प्रदूषण निर्माण करीत असेल किंवा घाण फैलावत असेल तर ती व्यक्ती शिक्षेस/दंडास पात्र राहील.

१०. दारव्हा नगर परिषदेच्या जबाबदा-या :

- १०.१ **नागरी घनकच-याची वाहतूक :** नागरी घनकच-याची वाहतूक करतेवेळी कचरा नागरिकांना दिसू नये किंवा रस्त्यावर इतरत्र पडू नये यादृष्टीने पूर्णपणे झाकूनच वाहनातून नेण्यात यावा. सोबतच कचरा संकलन केंद्र परिसराच्या स्वच्छतेची काळजी घेण्यात यावी.
- १०.२ **नागरी घनकच-याचा पुनर्वापर :** संकलित केलेल्या घनकच-याचा पुनर्वापरासाठी महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण बोर्डाद्वारा प्राप्त निर्देशानुसार व आवश्यकतेनुसार कचरा प्रक्रिया केंद्रांची उभारणी करण्यात यावी. खालीलप्रमाणे विविध प्रकारच्या तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने कच-यावर प्रक्रिया करून पुनर्वापरास योग्य उत्पादकांचे उत्पादन करण्यात यावे, ज्यामुळे लॅंडफिल साईटवर किमान कच-याची विल्हेवाट केली जाईल.
- (अ) जैविक विघटनयोग्य कच-यावर प्रक्रिया करण्यासाठी गांडूळखत प्रकल्प, कंपोस्टिंग, यांत्रिक कंपोस्टिंग, बायोमिथेनेशन, इ. तंत्रज्ञानाची सहाय्यता घेता येईल.
- (ब) नवीकरणीय व पुनर्वापरास योग्य मिश्रित कच-यावर प्रक्रिया करून वीजनिर्मिती किंवा इतर उत्पादक बनवता येतील.
- १०.३ **फिर्याद आणि दंड :** सदर उपविधीतील कोणत्याही कलमाच्या उल्लंघनाकरिता फिर्याद दाखल करण्यात येईल किंवा अनुसूची-१ प्रमाणे दंड आकारण्यात येईल. पर्यावरण संरक्षण कायदा, १९८६ प्रमाणे दोषीविरुद्ध खटला दाखल करण्यात येईल.
- १०.४ **पूर्वीच्या कायद्यांबाबत :** सदर अधिनियम लागू होण्यापूर्वी अस्तित्वात असलेले कायदे/नियम निरर्थक ठरणार नाहीत. परंतु, सदर नियमांमुळे नागरी घनकचरा व्यवस्थापन अधिनियम अंतर्गत कोणत्याही नियमाचे उल्लंघन होणार नाही याबाबत उचित कार्यवाही करणे दारव्हा नगर परिषदेची जबाबदारी असेल. सदर उपविधी लागू करण्यासाठी पूर्वीचे कायदे/नियम रद्द करावयाचे असतील तर सदर कायदे रद्द करण्यामुळे सुरु असलेली कामे, समाविष्ट/कायदेशीर अधिकार, विशेषाधिकार, जबाबदारी, मंजुरी, सुरु असलेला/संपलेला तपास, प्रलंबित कारवाई या बाबींवर कोणताही परिणाम होणार नाही, याची खबरदारी घेण्याची जबाबदारी दारव्हा नगर परिषदेची राहील.

अनुसूची-I (दंड सूची)

अ. क्र.	अधिनियम क्रमांक	अधिनियमाचे वर्णन	दंडाची रक्कम
(१)	(२)	(३)	(४)

अधिनियम क्रमांक ४. कचरा करणे, उपद्रव करणे किंवा स्वच्छ परिसर उल्लंघन करणे

१	४.१ ते ४.४	रस्त्यावर कचरा फेकणे	रु. १००/-
२		प्रतिबंधित ठिकाणी थुंकणे	रु. ५०/-
३		सार्वजनिक ठिकाणी, रस्त्यावर आंघोळ करणे	रु. ५०/-
४	४.५	सार्वजनिक ठिकाणी, रस्त्यावर लघवी करणे	रु. १००/-
५	उपद्रव करणे	सार्वजनिक ठिकाणी, रस्त्यावर उघड्यावर, शौच करणे	रु. १००/-
६		सार्वजनिक ठिकाणी, रस्त्यावर पाळीव प्राणी-पक्षी यांना खाऊ घालणे	रु. १००/-
७		सार्वजनिक ठिकाणी, रस्त्यावर भांडी/कपडे धुणे	रु. ५०/-

अनुसूची-I (दंड सूची)-चालू

(१)	(२)	(३)	(४)
		अधिनियम क्रमांक ५. नागरी घनक-याचे वर्गीकरण, साठवणूक, संकलन व वितरण	
८	५.१ ते ५.३	कचरा वेगवेगळ्या प्रकारे वर्गीकृत न करता जमा करणे	
		● वैयक्तिक कचरा निर्माता	रु. ५०/-
		● मोठा कचरा निर्माता (हॉटेल, रेस्टॉरंट, इ.)	रु. ३००/-
९	५.४ ते ५.६	अधिसूचित केल्याप्रमाणे ओला कचरा वर्गीकृत करून जमा न करणे	रु. ५०/-
१०	५.७ ते ५.८	अधिसूचित केल्याप्रमाणे सुका कचरा वर्गीकृत करून जमा न करणे	रु. ५०/-
११	५.९	बांधकाम व अवशेष कचरा जमा न करणे	रु. ५००/-
१२	५.११	मोठ्या बागा व बागकामातील कचरा जमा न करणे	रु. ५०/-
१३	५.१२	कचरा जाळणे	रु. १००/-
		अधिनियम क्रमांक ७. विशिष्ट श्रेणी/परिस्थिती	
१४	७.२	कुक्कुटपालन, मच्छी बाजार इ. ठिकाणांवरील कचरा अधिसूचित केल्याप्रमाणे वर्गीकृत करून जमा न करणे	रु. १५०/-
१५	७.३	कचरा संकलनाकरिता कचरा पेटी न ठेवणारे किंवा निर्माण होणारा कचरा वर्गीकृत करून जमा न करणारे पथविक्रेते/ फेरीवाले	रु. १५०/-
१६	७.४	सर्व्हिस गल्लीवर कचरा फेकणे/कचरा करणे	रु. १००/-
१७	७.५	पाळीव प्राण्यांनी सार्वजनिक ठिकाणी शौच करणे	रु. ३००/-
१८	७.६	सार्वजनिक संमेलन/कार्यक्रमानंतर जमा करावयाची स्वच्छता ठेव	अनामत
		४ तासांच्या आत जागेची	०-१०० लोकांपर्यंत : रु. ५००/-
		साफसफाई न करणे	१००-५०० लोकांपर्यंत : रु. १०००/-
			५००-१००० लोकांपर्यंत : रु. २०००/-
			१००० लोकांपेक्षा अधिक : रु. ५०००/-

अनुसूची-II जैविक विघटनशील व नवीकरणीय कचरा सूची

जैविक विघटनशील कचरा म्हणजे वनस्पती व प्राणीस्रोतापासून निर्मित कचरा.—

- स्वयंपाकघरातील कचरा जसे चहापत्ती, अंड्याचे कवच, फळांच्या साली, भाज्यांचे देठ, भाजीपाला, इ.
- मांस व हाडे
- बागेतील कचरा जसे पाने, फुले
- मुरगळलेली कागदे
- घर झाडल्यानंतर निर्माण होणारा कचरा
- नारळाचे कवच
- राख

नवीकरणीय कचरा म्हणजे असा सुका कचरा ज्यावर प्रक्रिया करून त्यापासून नवीन उत्पाद बनविला जावू शकतो.—

- वर्तमानपत्रे
- कागद, पुस्तके व नियतकालिके
- काच
- धातुच्या वस्तू व तार
- प्लास्टिक
- कापडाच्या चिंध्या
- कातडी
- रबर
- लाकूड/फर्निचर
- पॅकेजिंग साहित्य

अनुसूची-II विशिष्ट घातक कचरा सूची

‘घरगुती घातक कचरा’ याचा अर्थ घरगुती स्तरावर निर्मित अपायकारक कचरा जसे पेंट ड्रम, कीटकनाशक डब्बे, सीएफएल बल्ब, ट्युब लाईट, कालबाह्य औषधी, तुटलेले थर्मामीटर, बॅटरी, वापरलेल्या सुई-सीरीज, इ.

- द्रवपदार्थाचा फवारा करण्यासाठी वापरावयाचे डब्बे
- बॅटरी बटण सेल्स
- ब्लिचिंग पावडर, भांडी-कपडे धुण्यासाठी वापरावयाचे पावडर व डब्बे
- कारच्या बॅटरी, ऑईल फिल्टर्स, कार देखभालीसाठी लागणारे उत्पाद व साहित्य
- केमिकल्स व त्यांचे डब्बे
- सौंदर्य प्रसाधने, केमिकल्स असलेले कीटकनाशके व त्यांचे डब्बे
- विजेचे बल्ब, ट्युब-लाईट, सीएफएल इ.
- मुदत संपलेली औषधी व त्यांचे डब्बे
- पेंट, तेल, वंगण, गोंद, थिनर व त्यांचे डब्बे
- कीटकनाशके व तणनाशके व त्यांचे डब्बे
- फोटोग्राफीशी संबंधित केमिकल्स, टेपर्स व त्यांचे डब्बे
- फर्निचर, फोम बनविताना लागणारे साहित्य व केमिकल्स
- पारा असलेले उत्पाद जसे तरपमापी, इ.

अनुसूची-IV बायोमेडिकल कचरा सूची (बायोमेडिकल कचरा अधिनियमाप्रमाणे निर्दिष्टित)

‘बायोमेडिकल कचरा’ (जैविक वैद्यकीय कचरा) चा अर्थ मनुष्य किंवा प्राणी यांबाबत केले जाणारे रोगनिदान, उपचार किंवा लसीकरणांदरम्यान निर्माण होणारा कचरा किंवा त्यासंबंधी केल्या जाणा-या इतर संशोधन कार्यांदरम्यान निर्माण होणारा कचरा.

श्रेणी ४-तीक्ष्ण धार असलेला कचरा

सुई, सिरीज, सीजर्स, स्काल्पेल्स, ब्लेड्स, काच इ. ज्यामुळे पंकचर किंवा कापण्याची शक्यता असते. यामध्ये वापरलेल्या किंवा न वापरलेल्या अशा दोन्ही वस्तूंचा समावेश होतो.

श्रेणी ५-टाकून दिलेली औषधी व सायटोटॉक्सिक औषधी

कायबाह्य झालेली, दूषित झालेली आणि फेकून देण्यात आलेली औषधी.

श्रेणी ६-घनकचरा

रक्ताने किंवा शरीरस्त्रावाने दूषित झालेल्या वस्तू, जसे कॉटन, ड्रेसिंग मटेरियल, प्लास्टर कास्ट, बिछाण्यातील कपडे, इ.

श्रेणी ७-इतर घनकचरा जसे इन्ट्राव्हेनस सेट, ट्यूब्स, इ.

दारव्हा :

दिनांक २ जुलै २०१९.

धिरजकुमार व्ही. गोहाड,
मुख्याधिकारी,
नगर परिषद, दारव्हा.